

NUME DE PLANTE ÎN TEXTE VECHI ROMÂNEȘTI

GHEORGHE CHIVU

Academia Română

Universitatea din București, Facultatea de Litere

Names of plants in old Romanian texts

Abstract: The study of the two lexicons compiled in the second half of the seventeenth century, *Dictionarium Valachico-Latinum* and *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione*, is extremely useful in getting to know those times and the variety of names of plants used in Romanian space. These names were only accidentally included in (mostly religious) translations preserved from that age.

Keywords: terminology, names of plants, lexicons, old Romanian texts.

1. Cercetarea lexicului, pentru a identifica *numele* de plante și a stabili criteriile, respectiv mijloacele utilizate pentru a fi făcută *numirea* acestora, are o deosebită importanță mai ales pentru etapele mai vechi ale culturii scrise românești, atunci când numărul textelor originale (în sensul modern al cuvântului) era mic, iar traducerile cereau, în condițiile impuse de respectarea principiului literalității, găsirea unor echivalențe, deopotrivă lingvistice și culturale, pentru cuvintele utilizate în textele-sursă. Coexistența la diverși autori de text, la traducători sau la copiiști, a observației atente a uzului și a științei de a utiliza adecvat informația cu relevanță culturală devine, în acest context, importantă deopotrivă pentru stabilirea nivelului de dezvoltare a scrisului literar românesc și pentru identificarea influenței exercitate de diverse mișcări culturale într-un spațiu aflat constant la punctul de întâlnire dintre Orient și Occident.

2. Într-o literatură precum aceea specifică, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, spațiului românesc, ilustrată în primul rând prin traduceri ce aveau conținut sau destinație religioasă, prezența numelor de plante este aproape accidentală.

Într-un „indice lexical paralel” întocmit pentru secolul al XVI-lea de către Florica Dimitrescu (Dimitrescu 1973: 121–245), găsim astfel, între cele circa 5000 de cuvinte-tip înregistrate, doar 28 de nume de plante, multe nume generice: *buruiiană, chimen, cimbru, copăcel, coriandru, finic* „palmier”, *floare, frunză, iarbă, lăptucă, lemn* „arbor”, *mandragoră* „mătrăgună”, *mărar, mărarăcin, măsline, mesteacăn, pătrunjel, rogoz, salce, secară, smochin, stejar, trestie, troscot, urzică, varză* „verdeață”, *vie* și sinonimul său *viță*. *Codicele Sturdzan*, cel mai cuprinzător miscelaneu și cel mai divers din punct de vedere tematic păstrat din primul secol de cultură românească scrisă¹, și *Pravila lui Coresi*², ambele absente din lista surselor

¹ Vezi pentru ediția și pentru indicele textului Chivu (1993).

² Vezi Chivu (1982), în Gheție (1982: 129–257).

care au stat la baza „indicelui lexical paralel” anterior amintit, adaugă listei încă două substantive din același câmp semantic: *arbure* și *rug*, iar documentele, particulare și oficiale, scrise în limba română înaintea anului 1601³, măresc lista, într-un fel întâmplător (dat fiind conținutul aproape stereotip al majorității actelor cunoscute), cu alte zece nume de același tip: *bob* „plantă leguminoasă”, *fân*, *grâu*, *hrișcă*, *mazăre*, *mălai* „mei alb”, *orz*, *ovăz*, *secară*, respectiv *nuc*, probând în fapt relevanța informației privitoare la lexicul celor mai vechi scrieri românești oferite de indicele publicat de Florica Dimitrescu.

După cum arată studiile consacrate unora dintre vechile noastre texte literare, nume de plante, câteva diferite de cele citate anterior, se regăsesc și în texte din secolul al XVII-lea, unele de mare întindere, cum sunt *Noul Testament de la Bălgrad*⁴ și *Biblia de la București*⁵, dar acestea sunt la fel de puțin numeroase, iar frecvența apariției lor la fel de scăzută: *aloe* (sub formele *aloiș* și *oleoș*), *cedru* (sub formele *chedru* și *țedruș*), *chiparos* (sub forma *țipros*), *chiperu* „ienupăr”, *copaci*, varianta uzuală în epocă pentru „copac”, *dudeai* „dud”, *fig* „smochin”, *isop* „săpunariță”, *izmă*, *legumă*, *măceș*, *mentă*, *molotru* „(un fel de) mărar”, *mur*, *păpădie*, *pefcu* „chiparos”, *rozmarin*, *rută* „virnanț”, *salată*, *salvie*, *terebint* „nume al unui arbore rășinos”.

Poziția numelor de plante în cadrul lexicului vechilor scrieri românești a fost deci, din motive ce țin, desigur, de tematica scrierilor cunoscute, dar și de frecvența utilizării acestor cuvinte în vorbirea curentă, una marginală, faptul fiind confirmat de cercetările efectuate asupra „vocabularului fundamental al limbii române vechi”. Inventarul stabilit prin cercetarea unui foarte mare număr de surse, tipărite sau manuscrise, din secolele al XVI-lea al XVIII-lea (Tudose 1970: 119–164), cuprinde și el foarte puține nume de plante, unele având, ca și cele din listele anterioare, sens generic: *ceapă*, *grâu*, *iarbă*, *orz*, *pom*, respectiv *viță*. Constatarea probează o dată în plus importanța scăzută acordată lexemelor ilustrative pentru acest câmp semantic nu doar în cadrul scrisului vechi românesc.

În acest context, două lucrări lexicografice de excepție, *Dictionarium Valachico-Latinum*, primul lexicon original cu baza limba română⁶, și *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione*⁷, cea mai amplă scriere de acest tip alcătuită în epoca veche în spațiul românesc, ambele anterioare anului 1700, pun în evidență atenția acordată de unii dintre intelectualii vremii realităților lingvistice locale, ilustrând deopotrivă bogăția și varietatea denumirilor botanice populare și stabilind totodată, într-o manieră aproape științifică, echivalența unora dintre acestea cu denumirile latinești corespunzătoare.

3. *Dictionarium Valachico-Latinum*, prima lucrare lexicografică românească de mare întindere, alcătuită pe la 1650 de către un intelectual bănățean anonim ce trăia în zona

³ Vezi *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*. București: Editura Academiei, 1979.

⁴ A se vedea pentru ediția modernă a textului, *Noul Testament*. 1648, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.

⁵ Dintre mai multe editări moderne ale tipăriturii, a se vedea *Biblia 1688*, I–II, ediție Vasile Arvinte și Ioan Caproșu, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2001–2002.

⁶ Textul, editat în transcriere interpretativă, este însoțit de indicele exhaustiv al cuvintelor românești și latinești, în Chivu (2008).

⁷ Vezi pentru text, Gherman (2001).

Caransebeșului⁸, cuprinde 253 de nume de plante (arbori, arbuști, pomi fructiferi, cereale și legume, ierburi și plante medicinale, flori), nume aflate adesea la prima consemnare într-un text românesc sau având sensuri rare sau deloc cunoscute⁹. (Numărul, raportat la cel al intrărilor cuprinse în acest prim dicționar românesc original – 5325 – indică o pondere a numelor de plante mai mult decât semnificativă.)

Ierburile și plantele medicinale au, de departe, cel mai bogat inventar și, în mod surprinzător, aproape tuturor intrărilor românești le sunt alăturate corespondentele latinești, stabilirea echivalențelor de către autorul anonim presupunând deci nu doar o excelentă cunoaștere a limbii latine, ci și existența unor foarte bune cunoștințe botanice: *afiom* „afion”, *aniș* „anason”, *bosioc* „busuioc”, *boziu*, *brusture*, *buciniș* „cucută”, *burian* „buruiană” (utilizat ca glosă pentru *lobodă*), *cinci-degete*, *cicoare*, *cimbru*, *cuniișor* „mușețel”, *dodranc* „fân des”, *fân*, *fodormintă* „mentă”, *fodorminta-calului* „(varietate de) mentă”, *fragă*, *hrean*, *iarbă*, *iarbă-creață* „mentă”, *iarba-Sventei Măriei* „(probabil) roiniță”, *iarba-fierelor*, *iarba-mâței*, *iarba-spurcilor* „~șoarecilor”, *iarba-șerpelui*, *izvă*, *jalie* „salvie”, *jalie sălbatică*, *laptele-câniei*, *leurdă*, *limba-boului*, *lobodă*, *lobodă sălbatecă*, *mac*, *marva rușă* „nalbă de grădină”, *măcriș*, *mădzăriică* (și *măzăruiică*) „măzărliche”, *măieran* „măgheran”, *mărăner*, *mătlică* „(probabil) pelin”, *mătrăgună*, *mohor*, *nalbă*, *neghină*, *pelin*, *pelin negru*, *peperig*, *puț-căcaș* „(probabil) asfodel”, *rogoz*, *romon* „mușețel”, *romoniță* „(un fel de) mușețel”, *rută* „virnanț”, *scai*, *solo-ver* „sovârv”, *strefoi* „trifoi”, *șofran*, *șofrănică*, *ștevie*, *știr*, *știr alb*, *știr roșu*, *tarconi* „tarhon”, *tormac* „hrean”, *trestie*, *turbolie* „hațmațuchi”, *țartăriță* „măzărliche”, *urdzică*, *urdzică crăiască*, *urdzică moartă*, *volbură*.

Numele de legume și de cereale, aparținând de regulă vocabularului uzual, sunt și ele numeroase, echivalentele latinești fiind și în acest caz, din motive ușor de înțeles, fără excepție consemnate: *ai* „usturoi”, *aiuș* „usturoi sălbatic”, *alacor* „soi de grâu”, *bob* „plantă leguminoasă”, *bostan* „pepene”, *ceapă*, *ceponi*, *crăstavete*, *crâmpicea* „soi de grâu”, *cucurbită* „ticvă”, *cucurița* „cucuruz, porumb”, *curechiu*, *dzămos* „(varietate de) pepene galben”, *făsui* (înregistrat și în varianta *fasol*), *griu* (înregistrat într-un adaos și în varianta astăzi literară *grâu*), *hârgani* „(soi de) pepene verde”, *lăptucă*, *legume*, *leuștean*, *linte* (consemnat și în varianta *lentie*), *lubeniță*, *madzere* (notat și în varianta *mazuri*), *mei*, *nap*, *orez*, *orz*, *ovăz*, *pâninc* (înregistrat și în varianta *parânc*) „varietate de mei”, *păsulă* „fasole”, *pepene*, *piparcă* „ardei”, *rapiță*, *rădiche*, *sălată*, *secară*, *spânachi*, *tenchel* „soi de grâu”, *ticvă*, *tiucă* „tărtăcuță”. (Se remarcă, fapt relevant deopotrivă pentru nivelul de dezvoltare a unor domenii ale agriculturii și pentru rezultatul contactului dintre culturi diverse într-o zonă multietică, existența mai multor soiuri de grâu – *alacor*, *crâmpicea*, *griu*, *tenchel* –, a numeroase feluri de legume – *ai*, *bob*, *ceapă*, *crăstavete*, *curechiu*, *făsui* – și a câtorva varietăți de pepeni – *bostan*, *dzămos*, *hârgani*, *lubeniță*, *pepene*.)

Mai multe nume de arbuști, sălbatici sau de grădină, numiți generic *pomșori*, sunt și ele înregistrate, de asemenea cu glosă latinească: *agreș* „agriș”, *alun*, *curpăn*, *iederă*, *lemnul-câniei*, *lemnul-Domnului*, *mărăcin*, *mur*, *pipar* (în dicționar este consemnat și *piper*, numele

⁸ Pentru detalii privind datarea, localizarea și paternitatea primului dicționar cu bază limba română, vezi în primul rând studiul introductiv la *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicționar al limbii române*, ed. cit., p. 7–35.

⁹ Am făcut un studiu detaliat al acestor nume, oferind și inventarul lor complet, în Chivu (2010: 333–340).

fructului acestui arbust, cunoscut, desigur, prin intermediul schimburilor comerciale), *răchită*, *răsură* „măceș”, *rug*, *ruj* (fiind glosat „*rubus hortensis*”, ultimul cuvânt pare a fi sinonim cu *răsură*), *soc* și *viță*, dublat, pentru sensul „*vitis*”, de *vinie*, și însoțit de *siucă* (un soi de viță de vie identificat prin glosa „*uva nigra*”) sau de *scădarcă* (un soi de viță, absent, desigur, din sursele consultate de către „anonimul din Caransebeș” de vreme ce nu îi este dat echivalentul latinesc), respectiv de genericul *strugur*. Nu au corespondent în coloana latinească: *bărbiriță* „berbiriță, (probabil) dracilă”, *călină*, *coacădză*, *răchitiș* și *sânger*.

Cea mai interesantă serie lexicală din *Dictionarium Valachico-Latinum* este însă, deopotrivă din punct de vedere lingvistic și botanic, aceea constituită din numele de pomi fructiferi. Trebuie remarcată marea varietate a soiurilor consemnate de învățatul bănățean anonim, varietate ce trebuie pusă, desigur, în legătură cu numărul livezilor existente la mijlocul veacului al XVII-lea în Caransebeș, zona în care se presupune, pe baza unor argumente multiple, că a fost redactat acest prim dicționar original românesc. Numele pomilor sau al soiurilor acestora, însoțite în majoritatea cazurilor de glose latinești, sunt identificate adesea prin numele fructului: *cireș*, *cireășă lipicioasă*, *cireășă neagră*, *cireășă oltonă* „~ altoită”, *cireășă pârgaviță* „~ timpurie”, *frăgar „dud”*, *frăgar alb*, *frăgar negru*, *mară „măr”*, *măr*, *măr bunăbrut*, *măr cânesc*, *măr coadeș*, *măr curcubetařiț* „~ de forma curcubetei”, *măr de Svânt Petru*, *măr dulce*, *măr flocos*, *măr gușat*, *măr iernatec*, *măr mușcătařiț* „~ tămâios”, *măr nevestec*, *măr oardzăn* „~ timpuriu”, *măr peștiț*, *măr rutilat* „~ rotund”, *măr sălcin*, *măr vărtec*, *măr vârgat*, *nuc*, *nucșor*, *pară*, *pară cănească*, *pară coadeșă*, *pară corună*, *pară crăiască*, *pară de Svântă Marie*, *pară foiască*, *pară gușată*, *pară iernatecă*, *pară mușcătařiță* „~ tămâioasă”, *pară pădureață*, *pară popească*, *pară știră* „~ acră”, *pară ursească*, *pieșec*, *pieșecă*, *pieșecă lipicioasă*, *prun*, *prună*, *vișin*, *vișină*.

Cuprinzătoare și diverse, listele până acum ilustrate reflectă atenția pe care autorul primului dicționar cu bază românească a acordat-o vorbirii locale din Caransebeș. El a consemnat aproape toate denumirile de plante considerate a fi de origine dacică (fapt semnificativ pentru o arie dialectală conservatoare) și multe dintre cele moștenite din latină. Aceste nume vechi de plante, general cunoscute în spațiul românesc, se întâlnesc cu împrumuturi locale din limbile sârbă sau maghiară. Numărul împrumuturilor culte, cunoscute din texte și pătrunse, pe această cale, în exprimarea literară a epocii (precum *finic*, *sălată*, *fișproș* sau *violă*), este extrem de redus, iar sinonimia, rar ilustrată, este foarte probabil una parțială (ca în cazul perechii *lăptucă* – *sălată* sau a soiurilor de grâu numite *alacor*, *crâmpicea*, *griu* sau *tenchel*). (Chiar dacă și pentru alte câteva cuvinte-titlu românești este notat un același echivalent latinesc, nu este exclus să ne aflăm în fața unei glosări imperfecte, firești în condițiile absenței unor lexicoane botanice detaliate.)

4. În foarte cuprinzătorul manuscris intitulat *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione*, lucrare lexicografică alcătuită, la finele secolului al XVII-lea, de către Teodor Corbea¹⁰, învățat transilvănean cu pregătire cuprinzătoare ce s-a exersat, cu rezultate prozodice interesante, și în transpunerea în versuri a *Psaltirii*, există, în cadrul celor aproape 38000 de intrări, circa patru sute de nume românești de plante¹¹, acoperind aceleași subclase

¹⁰ Pentru datele generale privind acest manuscris, vezi în primul rând Gherman (2001: V–XXI).

¹¹ Al. Borza notează în studiul *Numiri românești de plante în vocabulare și dicționare românești din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea*, că a înregistrat în lexiconul lui Teodor Corbea „nu mai puțin de 900

terminologice relevate prin studierea primului *Dictionarium Valachico-Latinum*: arbori, arbuști, pomi fructiferi, cereale și legume, ierburi și plante medicinale sau flori. (Ponderea acestor nume este însă, fapt ușor de remarcat, mult inferioară celeia consemnate pentru denumirile de plante în primul lexicon original românesc.)

Atenției acordate limbii române vorbite în jurul anului 1700 în Transilvania, respectiv interesului pentru consemnarea realităților locale i se alătură, în cazul acestui text, singular în scrisul vechi românesc, dorința lui Teodor Corbea de identificarea a celor mai bune soluții lingvistice, a celor mai potrivite echivalări pentru transpunerea textului model, *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione* al lui Albert Szenci Molnár¹².

Numele pomilor fructiferi sunt puțin numeroase și practic neinteresante, dacă luăm ca punct de referință bogăția de date cuprinse în *Dictionarium Valachico-Latinum*: *cearășă sălbatecă, gutui, măr pădureț, păr, peară pădureațe, piarsec, piarseci duranții* „~ cu pieleț tare”.

La fel par a fi numele arborilor și arbuștilor, chiar dacă numărul lor este puțin mai mare: *brad, carpăn, căstan, cer, chiederu, chiparos, finic, frasă, liliac, maslin, măceș, mestecăcăn, migdal, mur, nuc, porâmb sălbatec, salcie, soc, sorb, spin, ștejeri, ulm, viță de vie, viță de vie albă*; cele ale florilor: *crin, garoață albă, lăcrămioară, ochiul-boului, rujă, rujmărin, trandafir, viorea* (notată și sub forma *iorea*, în *iorea* [sic!] *galbână*), din rândul cărora se individualizează o interesantă denumire-definiție, „*umblătoare după zî sau soare, floarea-soarelui*”. Sunt consemnate câteva nume de cereale: *grâu, ovăs, săcară* și puțin mai numeroase nume de legume: *bob, bob turcesc, ceapă, crastavete de câmp, curechi, hirean de grădină, lăptucă, legumă, linte sălbatecă, lobodă, luben de pământ (tigră), lubeniță, mazăre, mazăre sălbatecă, mazăre turcească, mărari, molotru, morcov, nap, nap roșu sau galbăn, postârnăcel, pătrânjăl, rădichie, sălată, tarhon, țelină, varză*.

Cel mai bogat și mai interesant inventar îl are și în acest vechi lexicon românesc clasa numelor de ierburi, sălbatice sau medicinale, învățatul ardelean consemnând, în încercarea de a da echivalentul românesc pentru cuvintele-titlu latinești selectate din sursă, foarte multe nume compuse, unele consemnate ulterior și în alte surse, dovadă a circulației lor în Transilvania, dar nu puține reprezentând, foarte probabil, încercări personale de transpunere în limba română a unor corespondente maghiare. (Este ușor de remarcat interesul acordat de Teodor Corbea compunerii, respectiv calcului lexical, considerate modalități de îmbogățire și de înnoire a vechiului lexic literar românesc.)

Selectăm, dintr-un inventar ce poate fi oricând îmbogățit, câteva compuse cu *iarbă*: *iarba-albinei, iarba-bălaurului, iarba-broaștei, iarba-coarnelor boilor, iarba-crucei, iarba-cucului, iarba-gușei, iarba-hiiarilor, iarba-labei-ursului, iarba-păduchelui, iarba-purecelui, iarba-rândurealei, iarba-stealei, iarba-lui Sveti Ioan, iarba-ureachiei, iarbă împuțată, iarbă pucioasă*, sau cu *mărăcine*: *mărăcin alb, mărăcinele-căinelui, mărăcinele-cioarai, mărăcinele-coțăfănei, mărăcinele-măgariului*. Alte câteva, și ele foarte interesante prin modul de alcătuire și prin răspândire, având în structură, ca prim element, nume ale unor părți ale corpului unui om sau animal, precum *barbă*: *barba-caprei, barba-popei, barba-șapului, coadă*: *coada-boului, coada-calului, coada-șoarecelui, coadă-de-vulpe, limbă*: *limba-boului, limba-căinelui, limba-cerbului, limba-mielului, ochi*: *ochiul-boului, picior*: *piciorul-cioarai, piciorul-găinei, piciorul-ițălului* de cuvinte de interes botanic”, iar „dintre acestea 431 sânt numiri românești de plante” (Borza 1958: 205).

¹² Pentru modelul utilizat de Teodor Corbea, vezi, între alții, Borza (1958: 204).

„~vițelului”, *talpă*: *talpa-ursului*, *tătă*: *tăța-mielului*, respectiv *unghie* (ultimul în varianta etimologică *unghe*, specifică limbii române vechi): *unghea-ursului*, trimit, la primă lectură, cu gândul la creații populare de tip metaforic, interesante deopotrivă din punct de vedere lingvistic și etnobotanic.

5. Cercetarea celor două lexicoane alcătuite în a doua jumătate a veacului al XVII-lea, *Dictionarium Valachico-Latinum* și *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione*, este, după cum sper că au demonstrat exemplele anterior prezentate, foarte utilă pentru cunoașterea vechimii și varietății numelor de plante utilizate în spațiul românesc, nume doar accidental cuprinse în traducerile predominant religioase păstrate din acea epocă.

Nu doar numărul și varietatea acestor nume sunt însă interesante, ci și atitudinea autorilor celor două lucrări lexicografice față de un domeniu al vocabularului puțin important atât pentru creatorul sau traducătorul de texte literare, cât și pentru comunicarea uzuală.

Anonimul bănățean care a alcătuit *Dictionarium Valachico-latinum*, dovedind un autentic spirit științific, a fost atent la diversele forme ale limbii vorbite în zona Caransebeșului și le-a consemnat spre folosul cunoscătorilor de limba latină dornici să cunoască limba română.

Teodor Corbea a fost la rândul lui interesat de surprinderea a cât mai multe fapte de limbă română, pe care, dorind-o bogată, expresivă, variată, a încercat nu o dată să o ajute să se dezvolte, să își ridice nivelul de expresie și capacitatea de utilizare ca formă elevată a culturii.

Sinonimia existentă între unele dintre numele de plante anterior consemnate, rezultat apărut frecvent în procesul de transpunere în limba română a unor texte scrise în alte limbi (pentru a stabili, în felul acesta, echivalențe culturale corecte între traducere și sursă) sau prin corelarea unor izvoare românești diverse (indicându-se astfel variația geografică a terminologiei botanice populare) este și ea extrem de interesantă.

La fel de interesantă, poate, precum identitatea unora dintre echivalentele latinești cuprinse în cele două lexicoane și denumirile științifice actuale ale unora dintre plantele al căror nume a fost selectat¹³. Ne aflăm, fapt cu totul remarcabil pentru istoria terminologiei noastre botanice, într-o perioadă anterioară cu aproape un secol difuzării în mediile științifice europene a clasificării stabilite de către naturalistul suedez Carl von Linné.

Primul reflex al acestei clasificări în actualul spațiu românesc va fi consemnat în glosarul plurilingv de nume de plante tipărit în 1783, de către József Benkő¹⁴, iar prima consemnare a denumirilor științifice moderne într-un lexicon românesc de tip explicativ a fost făcută consecvent în așa-numitul *Lexicon de la Buda*, unde numele românesc al plantelor este însoțit, pentru precizie și dezambiguizare, de echivalentul latinesc urmat de abrevierea *Linn*.

Reflectă atunci identitatea dintre echivalentele latinești cuprinse în cele două vechi lexicoane românești și denumirile științifice actuale ale unora dintre plantele consemnate în ele un simplu fapt de istorie a terminologiei noastre botanice, în cadrul căreia terminologia populară a fost asimilată, integrată în cea devenită, după finele veacului al XVIII-lea, științifică? Sau identitatea constatată, spre exemplu, între compusele românești vechi și

¹³ Pentru aceste denumiri, dar și pentru numărul mare de nume populare de plante existente în spațiul românesc, vezi Borza (1968).

¹⁴ Benkő (1783: 407 și urm.). Pentru ediția textului, vezi Coteanu (1942).

denumirile latinești corespunzătoare ilustrează o continuitate mai mult decât semnificativă, o conservare într-un fond terminologic ce pare a fi arhaic a unor îmbinări considerate nu rareori metaforice?

Un răspuns afirmativ ar avea consecințe ușor de bănuț pentru o cercetare de tip diacronic a terminologiei botanice românești. Constatarea unor diferențe între un fond pre-roman și inventarul românesc ar conduce apoi la cercetări utile pentru evidențierea fie a contribuției în domeniu a limbii noastre populare, fie pentru rolul oamenilor de cultură, a traducătorilor și, în general, a oamenilor de carte în constituirea, de data aceasta a unei terminologii științifice ulterior popularizate. Rolul învățaților va crește de altfel semnificativ din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, când, prin numeroase scrieri de popularizare, și botanica, parte integrantă a științelor naturii, respectiv pomicultura își vor identifica noi valențe în îmbogățirea lexicului românesc¹⁵.

Sunt însă acestea sarcini ale unei cercetări viitoare, asupra necesității căreia am vrut să atrag atenția prin spicuirile făcute din două vechi lexicoane românești.

Bibliografie

Cărți/ volume

- Biblia* 1688, I–II, ediție V. Arvinte și I. Caproșu. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2001–2002.
- Borza, Al. 1968. *Dicționar etnobotanic cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România*. București: Editura Academiei.
- Chivu, Gh. 1982. *Pravila lui Coresi*, Studiu și ediție de ~, în Gheție 1982: 129–257.
- Chivu, Gh. 1993. *Codex Sturdzanus*, Studiu și ediție de ~. București: Editura Academiei.
- Chivu, Gh. 2008. *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicționar al limbii române*, ediție de ~. Editura București: Academiei Române.
- Corbea, T. 2001. *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione*, ediție de A.-M. Gherman. Cluj-Napoca: Clusium.
- Coteanu, I. 1942. *Prima listă a numelor românești de plante*. București: Editura Academiei.
- Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicționar al limbii române*, ediție de Gh. Chivu. Editura București: Academiei Române, 2008.
- Dimitrescu, F. 1973. *Contribuții la istoria limbii române vechi*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, ediție de Gh. Chivu, M. Georgescu, M. Ioniță, A. Mareș și A. Roman Moraru. București: Editura Academiei, 1979.
- Gherman, A.-M. 2001. Studiu introductiv. În *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione*, T. Corbea, ediție de A.-M. Gherman. Cluj-Napoca: Clusium.
- Gheție, I. 1982. *Texte românești din secolul al XVI-lea*, coord. ~. București: Editura Academiei.
- Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze*. Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 4–5 decembrie 2009), I. București: Editura Universității, 2010.
- Noul Testament. 1648*. Alba Iulia: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.
- Sistemele limbii*. București: Editura Academiei, 1970.
- Ursu, N.A. 1962. *Formarea terminologiei științifice românești*. București: Editura Științifică.

¹⁵ Pentru cărțile (tipărituri și manuscrise) ce au ilustrat în epocă aceste domenii ale științelor naturii, între ele și Învățătură pentru prăsirea pomilor, traducerea datorată lui Petru Maior apărută în 1812 la Buda, vezi Ursu (1962: 30–53).

Studii/ articole

- Benkö, J. 1783. Nomina vegetabilium. În *Magyar Könyház*, II, Pozsony, p. 407 și urm.
- Borza, Al. 1958. Numiri românești de plante în vocabulare și dicționare românești din secolele al XVII-lea – al XVIII-lea. *Cercetări de lingvistică* III (1958): 199–218.
- Chivu, Gh. 2010. Nume de plante în *Dictionarium Valachico-Latinum*. În *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze*. Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română (București, 4–5 decembrie 2009), I, 333–340. București: Editura Universității din București.
- Tudose, C. 1970. Vocabularul fundamental al limbii române vechi. În *Sistemele limbii*, 119–164. București: Editura Academiei.

ADDENDA**1. Nume de plante din *Dictionarium Valachico-Latinum*¹⁶**

<i>afiom</i> . Herba soporifera	<i>cireașă lipicioasă</i> . –
<i>agreș</i> . Omphex	<i>cireașă neagră</i> . –
<i>aiuș</i> . Allium sylvestre. Alliaria	<i>cireașă oltonă</i> . –
<i>alacor</i> . Spelta	<i>cireașă pârgaviță</i> . –
<i>aniș</i> . Anisum	<i>cireș</i> . Caerasus
	<i>coacădză</i> .
<i>bărbiriță</i> . –	<i>codru</i> . –
<i>bob</i> . Faba	<i>copaci</i> . Arbor
<i>bosioc</i> . Basilicum	<i>corn</i> . Cornus
<i>bostan</i> . Cucurbita	<i>crăstăvete</i> . Cucumer
<i>boziu</i> . Ebulus	<i>crâmpicea</i> . Triticum
<i>brad</i> . Pinus. Abies	<i>crin</i> . Liliium vel Rosa flava
<i>brândușă</i> . Viola	<i>cucurbită</i> . Cucurbeta
<i>brusture</i> . Folium caulis	<i>cucurița</i> . Turcicum Triticum
<i>buciniș</i> . Cicuta	<i>cunișor</i> . Caryophillon
<i>bujor</i> . –	<i>curechiu</i> . Caulis
<i>burian</i> . –	<i>curpân</i> . Vepres
<i>carpen</i> . –	<i>dodranc</i> . Foenum crassum
<i>călină</i> . –	<i>dzadă</i> . –
<i>ceapă</i> . Caepe	<i>dzămos</i> . Pepo
<i>ceponi</i> . Caepe mas	
<i>cer</i> . Quercus	<i>fag</i> . Fagus
<i>ceruleț</i> . Idem	<i>fasol</i> . Faba fasulorum
<i>ceret</i> . Quercetum	<i>făsui</i> . Phaseolus
<i>cicoare</i> . Cyanus	<i>fân</i> . Foenum
<i>cimbru</i> . Pulegium	<i>fig</i> . Ficus, arbor
<i>cinci-degete</i> . Pentaphylum. Quinquefolium	<i>fnic</i> . Palma, arbor

¹⁶ Numele românești incluse în listă, ordonate alfabetic, sunt însoțite de echivalentul latinesc ori de câte ori acesta este consemnat în manuscris. Acest echivalent a fost inclus între paranteze drepte atunci când un cuvânt-titlu, urmat de *idem*, având ordine alfabetică schimbată față de manuscris, nu se mai află în succesiunea cuvântului glosat. Absența glosei latinești este marcată prin linie de pauză.

- floare.* Flos
floricea. Flosculus
fodormintă. Mentha
fodorminta-calului. Calamintha
fragă. Fragum
frapsine. Fraxinus
frăgar. Morus
frăgar alb. Morus alba
frăgar negru. Morus nigra
- gălbenioară.* Caltha. Calendula
ghionghivirag. Liliium convalium
gorun. –
goruniel. –
giugastru. –
grăunț(ul). Granum
grâu. Triticum
griu. Triticum
- hârgani.* Cucurbita
hrean. Nasturcium
- iarba-fierelor.* –
iarba-mâției. –
iarba-Svetei Măriei. Melissa Apiastrum
iarba-spurcilor. –
iarba-șerpelui. Colubrina
iarbă. Herba
iarbă-creață. Mentha
iederă. Hedera
izmă. Sapor
- jalie.* Salvia
jalie sălbatică. Ambrosia
- laptele-cânelui.* Esula
lăcrămioară. Liliium convalium
lăptucă. Lactuca
legume. Legumen
lemnul-cânelui. –
lemnul-Domnului. Abrotonum
lentie. Lentesc.
leurdă. –
leuștean. Levisticum
limba-boului. Buglossum
linte. Lens, -tis
livadă. Pratium. Pomarium
lobodă. Atriplex
- lobodă sălbatică.* Atriplex sylvestris
lubeniță. Melo
- mac.* Papaver
madzere. Pisum
mară. Pomum
marva rușă. Malva hortensis
mazuri. Pisa
măcriș. Acetosa.
mădzăriică. Cicer sylvestre
măieran. Amaracus. Maiora<na>
măr. Pomus. Pomum
măr bunăbrut. Malum spaniceum
măr cânieșc. –
măr coadeș. –
măr cucurbetariș. –
măr de Svânt Petru. Malum praecox
măr dulce. Pomum dulce
măr flocos. Malum muscosum
măr gușat. –
măr iernatec. Malum seroticum
măr mușcătariș. Malum apianum. Muscatellum
măr nevestesc. –
măr oardzăn. –
măr peștriș. –
măr rutilat. Malum orbiculatum
măr sălcin. –
măr vărâtec. Pomum aestivale
măr vârgat. Malum variegatum
mărariu. Anethum
mărăcin. Spina
mătlică. Artemisia tenuifolia
mătrăgună. Mandragora
mei. Millium
meură. Mora sylvestra
mohor. Herba in millio crescens
munte. –
mur. Morus
mură. Morum
- nalbă.* –
nap. Rapa
neghină. Zizania. Lolium
nuc. Nux
nucă. Nux
nucșor, -ă. Nucula
- ochiul-boului.* –

orez. Oriza
orz. Hordeum
ovăz. Avena

pajiște. Gramen
pară. Pirum
pară cânească. –
pară coadeșă. –
pară corună. –
pară crăiască. –
pară de Svântă Marie. –
pară foiască. –
pară gușată. –
pară iernatecă. –
pară mușcătariță. Pirum Apianum
pară pădureață. Pirum silvestre
pară popească. –
pară știră. –
pară ursească. –
parânc. Milium
pădure. –
pănină. Panicum
păsulă. Phaseolus
pășune. Pascua
pătrunjei. Petroselinum
pelin. Absinthium
pelin negru. Artemisia
pepene. Pepo
peperig. –
pieșec. Persicus
pieșecă. Persicum
pieșecă lipicioasă. Persicum duracinum
pipar. Arbor piperis
piparcă. –
piper. Piper
pom. Pomus. Arbor
pomet. Pomarium
pomșor. Arbuscula
prună. Prunus
puț-căcaț. Acorum

rașiță. Sinapi
răchită. Siler
răchitiș. –
rădiche. Raphanus
răsad. Planta
răsură. Rosa campestris

rogoz. Carectum
romon. –
romoniță. –
rug. Rubus silvestris
ruj. Rubus hortensis
rujă. Rosa
rujă albă. Rosa candida
rujă galbenă. –
rujă roșie. Rosa rubra
rută. Ruta

salcă. Idem [= Salix]
salce. Salix
sădiș. Idem [= Plantatio]
săditură. Plantatio
sălată. Lactuca. Sallata
sălțet. Salicetum
sâmtdziene. Gallinicum
sânger. –
scai. Carduus
scădarcă. –
secară. Siligo
siucă. Uva nigra
soc. Sambucus
solover. Rubia. Erythrodamum
spanachi. Spanachium
stânjen vânat. Gladiolus
strefoi. Trifolium
strugure. Botrus

șofran. Crocus
șofrănică. Asphodelus
ștevie. –
știr. Blitum
știr alb. Blitum album
știr roșu. Blitum rubrum

tarconi. Pyrethrum
tei. Tilia
teiuș. Tiliatum
tenchel. Spelta
ticvă. Cucurbita
tisă. Thamariscus
tiucă. Cucurbita
tormac. Nasturcium
trândafir. Rosa
trestie. Arundo
turbolie. Gingidium

țârtăriță. Cicer
țeclă. Beta
țeclă albă. Beta alba
țeclă roșie. Beta rubra
țiproș. *Cyperissus*

ulm. *Ulmus*
urdzică. *Urtica*
urdzică crăiască. –
urdzică moartă. *Urtica minor*
usturoni. *Alium*. *Morsicans*

veardză. *Olus*
vânățea. –
vinie. *Vinea*
violă. *Viola*
viorea. *Viola*
vișin. *Merasus*
vișină. *Merasum*
viță. *Palme*. *Vitis*
volbură. *Convolvulus*

2. Nume de plante în *Dictiones Latinae cum Valachica interpretatione*

abrotonum, g.n. lemnul-lui-Dumnezău
absinthium, g.n. pelin
absynthium, g.n. pelin
acalyphe, g.f. urzică
acanthus iarbă care să chiiamă talpa-ursului
acer, g.n. arțari
aceris pă lângă râu crescătoare galbănă floare,
 care are miros vârtos
achras, -adis fealiul pearelor pădureațe
acinus, g.m. iarbă de pădure, vasilic
acopos, g.f. o iarbă împuțată
acorna, vel acarna iarbă mărăcinoasă
acorum, acorus crin galbăn de apă
ægolethros, g.m. o iarbă
æsculus, g.m. ștejeri
ageraton, g.n. o iarbă
agriacantha, g.f. scai sălbatec
agrionardum, g.n. rădăcina-mâței
agroiophyllon, g.n. molotru porcesc
agrioselinum, g.n. molotru porcesc
agrippum, g.n. maslin sălbatec
agrisis, g.f. o iarbă bună, dulce, cu care tot omul
 și vita au trăit în Eghipt
agrostis, g.f. o iarbă, iarbă de pajiște, gunoi
ajuga, g.f. o iarbă
alapathus, g.f. brustur amar
albispina, g.f. o înțapoasă, mărăcinoasă iarbă
alcea, g.f. nalbă
alcbudicum, g.n. iarbă roșie în chipul limbii de
 bou
alcibium, g.n. bună iarbă împotriva mușcărei de
 șarpe
alnetum, g.n. iagriș, *alunet*

aloe, g.f. foarte o amară iarbă
allopeursus, g.f. căinepă de fânațe, iarbă lănoasă,
 coadă de vulpe
altercum, g.n. bob porcesc
alypon, g.n. iarbă-roșie
amaracum g.n. meghieran (floare)
amaranthus, g.m. floarea fringhiei
ambarum, g.n. nume de amberă, bun miros
amonies, g.f. trandafir de la Hiericob [sic!]
amorgine, g.f. o iarbă ce să chiiamă pir,
 păhărelul-lui-Dumnezău
ampeloleuca, g.f. țigvă de pământ, lubeniță
amygdala, g.f. migdal (lemnul migdalei)
amygdalus, g.f. migdal
anabasis, g.f. iarbă care să chiiamă coada-calului
anacacabea, g.f. bob turcesc
anacordium, g.n. lemn de la India a căruia roada
 iaste în furma inimiei
anarchinon, g.n. iarba-mâței, (pisicei)
anchusa, g.f. roșie sau iarbă de limbă de bou
 sălbatec
androsaces iarbă amărăcioasă, care să face în
 Siria
androsæmon, g.n. neamul ierbiei lui Sveti Ioan
anethum, g.n. mărari
anicetum, g.n. molotru, mărari
anisum, g.n. mărari
anonis, g.f. o iarbă
anthalium, g.n. mărișor rătund din Eghipt
anthericum, g.m. șofran sălbatec, ceapă
 (hagimă) sălbatecă
anthropomorphon o iarbă ce iaste în chipul
 (furma) omului

- aparine, g.f.** iarbă lipicioasă
aphaca, g.f. linte sălbatecă
apronia, g.f. luben de pământ (tigră)
aquifolia, g.f. neamul ștejarului, fealiul gârnițului
arbor, g.f. copaci, pom
arbuscula, g.f. copăcel, pomșor
arbutum, g.n. măr pădureț sau în India roditoare în chipul cerașilor poamă sălbatecă
argemone, g.f. iarbă aseamne ghindei sălbatece
arida, g.f. iarbă ca limba-boului
armeniaceum, g.n. piarsecă pleșuvă
armoglossum, g.n. iarbă de cale; iarbă, iarăș, care să numește limba-mielului
aron, g.n. o iarbă care să chiiamă piciorul-ițalului și aceasta o număsc ungerii și încă și barba-lui-Dumnezeu, iară româniicearce și vor afla
arundo, -dinis, g.f. trestie
arvum, g.n. țelină
asarum, g.n. iaste o iarbă
ascalonia, g.f. hagimă
ascelepias, -adis, g.f. o iarbă cu ramuri lungi și cu multe rădăcini
asparagus meghieran
Asphodelus coadă-de-bou (o iarbă iaste)
asplenium, g.n. iarbă micșurătoare de plumâni [sic!]
astaphys, -idis, g.f. struguri de mare
astericum, g.n. iarbă care o număscu ungerii iarbă sfărâmatoare de pietri; iarăș: mărăcinul-pisiceii
asyla, g.f. iarbă lecuitoare de vite
avellana, g.f. alună
avena, g.f. ovăs
- bacalia, g.f.** fealiul liliaciului
balanitis, g.f. fealiul căstanelor
balanus, g.m. jir
balaustium, g.n. floarea rodiului
bambacium, g.n. bumbac
baticula, g.f. molotru de mare
batos, g.f. fealiul ierbii stufoase
batraochium, g.n. iarbă
bdellium, g.n. lemn crescător în India și Aravia
bechion, g.n. brustur dulce sau amar, unghia-măgariului
belbus, g.m. o floare foarte sălbatecă și rea, pre care o număsc și hienana
bethonica, g.f. o iarbă care să numește iarbă de rană
- betonica, g.f.** iarbă de rane
betula, g.f. mestecăcn
blatrania, g.f. nume al ierbii care iaste aseamne numelui coadei-boului
blitum, g.n. legumă fără miros
boahion, g.n. neam de iarbă
borrago, g.f. limba-boului
botrus, g.m. strugur
bromos, g.m. iarba ovăsului
bruta, g.f. lemn roditori în țara de cătră răsărit
Brya, g.f. o iarbă din care fac mături curățătoare de haine
bryonia, g.f. tigră de pământ
bubonium, g.n. iarba stealei
buceres, g.m. iarbă care să chiiamă iarbă de coarne de boi sau iarba coarnelor boilor
bulapathum, g.n. brustur lat, lăpuș
balbine, g.f. ceapă sălbatecă
bumela, g.f. frasă mare
burnias, g.f. nap mare rătund
buphonum, g.n. iarbă omorătoare de vite
buphthalmus, g.m. ochiul boului (iarbă)
bupleuros, g.f. fealiul ierbii
- caelia, g.f.** olăvină de grâu sau săcară
caepula, g.f. cepșoară
calathiana, g.f. viorea înfloritoare toamna
callistrophiae, g.f.pl. neamul zmochinelor
callitriche, g.f. iarbă care să chiiamă iarbă de păr de față săracă
caltha, g.f. iorea, iorea [sic!] galbană
cammaeron, g.n. o iarbă foarte veninată
canabis, g.f. cânepă
cania, g.f. urzâcă sălbatecă
cannabis, g.f. cânepă
caprificus, g.m. zmochin sălbatec de la Eghipt
carcinethron, g.n. iarba lui Sveti Ioan
cardamomum, g.n. iarbă care are miros foarte mare
cardamon, g.n. hirean de fânate sau hirean de grădină
carex, g.f. șovar
carphos, g.n. fân grecesc, iarbă în pătică sau în casă de doftorie
carpinus, g.m. cer
caryophillon, g.n. mușățâl
carytis, g.f. fealiul laptelui-câinelui sau sau [sic!] neamul ierbii laptelui-câinelui

- castanea, g.f.** căstană sau căstan
caucon,-ci, g.n. o iarbă care o chiiamă și anabasis
cedrelate, g.f. chieldru care să face în ostrovul
 Chiprului
cedrostis, g.f. tigră de pământ
cedrus, g.f. chieldru
cenchramides, g.f. smochină păsătoare
centauria, g.f. iarbă gonitoare de friguri, iarbă
 încetătoare de sânge
cepa, g.f. ceapă
cerasus, g.f. cerăș
ceratia, g.f. iarbă ca aceea care are numai o foaie
cerevisia, g.f. olăvină
cerinthe, g.f. iarbă de ceară
cervisia, g.f. olăvină
chalcitis, g.f. iarbă de baie din care ard aramă
chamaeactae, g.f. bozu (iarbă)
chamaecerassus, g.f. cerasă sălbatecă
chamaelaea, g.f. o iarbă cu frunza de maslin
chamaeleuca, g.f. brustur dulce sau amar
chamaemelon, g.n. mușățăl
chamaezelon, g.n. iarbă cu cinci deagete sau cu
 cinci foi
chariophyllum, g.n. mușățăl; vezi:
chariophyllum
chelidonium, g.n. iarbă rândurealei
chenomychon, g.n. iarbă îngrozătoare de gânște
chrysolachanon, g.n. legumă de aur sau legumă de
 grădină, lobodă
cicoer, g.m. un feali de mazăre
cicercula, g.f. mazăre sălbatecă
cinnamanum [sic!] scorțăsoară cinara, g.f. scai
 voinicesc
citrus, g.f. lemn (pom) alămâi scump roditori în
 Mauritania
clema, g.m. laptele câinelui
cnaeion megheieran
cnaecus, g.m. șofran sălbatec
comarus, g.f. măr pădureț
come, g.f. barba-caprei (iarbă)
comosandalus, g.m. ceapa-șarpelui
concordialis,-e iarbă aseamine macului de
 pădure
condurdon, g.n. o iarbă cu floarea roșie
conferva, g.f. mușchi de apă, fealiul buretelui
 celui de mare
cornetum, g.n. pădure cu coarne (care să
 mănâncă)
cornum, g.n. coarnă
coroneola, g.m. trandafir
coronopus, g.m. piciorul-cioară (iarbă)
corrudago, idem sau coada calului lui Sveti
Gheorghi
coryletum, g.n. alun, pădure de alune
corylus, g.f. alun
costona, g.f. feali de căstane
costum, g.n. et costus iarbă bine mirosătoare
 crescătoare în Aravia
cotoneum, g.n. gutuie
cotyledon, g.f. iarbă care ungurii îi zăc
 iarba-buricului
crambe, g.f. varză, curechi
crinon, g.n. crinul-broaștei
crocum, g.n. șofran
cucumis, g.m. crastavete de câmp
cucurbita, g.f. cucurbătă, lubeniță
cuminum, g.n. molotru
cunila, g.f. iarba-purecelui
cunilago fealiul ierbii-purecelui
cupressus, g.m. piparos [sic!], chiparos
cyclaminum, g.n. troscot
cydonium, g.n. gutuie
cyma, g.f. țima, răsad de varză care răsare întâu
cyminium, g.n. molotru
cynacante, g.f. mărăcinele-câinelui
cynocephalea, g.f. iarbă de cap de câine
cynoglossa, g.f. limba-câinelui
cynorrhodon, g.n. trandafir prost
cynosbaton, g.n. mărăcinele-coțâfanei,
 mărăcinele-cioară
cyperis, g.f. papură
daphnis, g.f. liliac (lemnul)
daphnoides, g.f. liliac sălbatec
daucus, g.m. o iarbă care are iarbă dulce
dendrocissos, g.m. iarbă care să suie pă lemn în
 sus
dipseacon, g.n. brustur mărăcionos
donax,-cis, g.f. papură
dracontium, g.n. iarba-bălaurului
dracunculus, g.m. tarhon
dumus, g.m. tufă mărăcinoasă
duracina persica piarseci duranții
ebenum, g.n. lemn negru indienes (copaci)
ebulum, g.n. boz (iarbă)

- epithymon, g.n.** feali al ierbiei, iarba thimon
erithales, g.f. saschiu, merișor
esculus, -i, g.f. feali al lemnului celui roditori de ghindă
esula, g.f. laptele-câinelui
eupatorium, g.n. burean mărunt
- faba, g.f.** bob
fabulum, g.n. bob
ficetum, g.n. zmochiniș, loc de zmochine
foeniculum, g.n. molotru
foenum, g.n. fân
fraga, g.n.pl. fragi
fragum, g.n. fragă
fraxinus, -i, g.f. frasân
gerontopogon, g.f. iarbă care o chiiamă barba-popei
gingiber, g.m.; vide: zingiber gimbir
grannatum, g.n. rodie
- haedera, g.f. vide: hedera** iaderă
haliphloeos, g.f. stejari cu ghindele amari
hedera, g.f. iaderă
hedyosmos, g.m. izmă creață
heliotrophium, g.n. scai voinicesc; iarăș: umblătoare după zi sau soare, *floarea-soarelui*
helxine, g.f. pahărelul-lui-Dumnezău, o iarbă
hemerocallis crinul-broaștei
hiberis, g.f. iarbă cu foile de hirean
hipposelinum, g.n. pătrânjăl sau neam al alunelor celor de pământ
hipnoris, g.f. iarbă care să chiiamă coada-calului
hydropiper, g.m. iarba purecelui
hyosciamus, g.m. iarbă nebnatecă
hyssopum, g.n. isop
- junculus g.m.** păpurică, șovăraș
ixion vâsc
- labrusca, g.f.** strugur sălbatec, *lăburscă*
lachanon, g.n. legumă, lobodă
lacanum, g.n. legumă, lobodă
lachrymula, g.f. lăcrămioară
lactuca, g.f. sălată, lăptucă
lactucula, g.f. sălățică, lăptucică
lalisio, g.m. măgărel de pădure
lapathum, g.n. brustur mare
lappa, g.f. brustur
- lapsana, g.f.** lobodă de pădure
laurus, -i, et -us, g.f. dafin
legarium, g.n. bob, mazăre și hrană de acest feali, **Varronis idem quod legumen**
legumen, g.n. mazăre, bob și ca acestea poame cu coajă, legumă
lepidum, g.n. iarbă lungă cu frunzele de dafin
lepton, g.n. o iarbă amară pre care o chiiamă și otrava pământului
leptophyllon, g.n. feali al ierbiei laptelui câinelui
leucoion, g.n. garoaafă albă, viorea de tot fealiul
libanotis, g.m. rujmărin
lilium, g.n. crin
linaria, g.f. căinepă sălbatecă, căinepa broaștei
linum, g.n. in
- malache, g.f.** iarbă muietoare, cașul-popei
malva, g.f. iarbă malvă
mandragora, g.f. o iarbă căriia îi zăc și iarbă aducătoare de somn
marathron, g.n. molotru, mărari
matricaria, g.f. o iarbă, *matrica*
melinum, g.n. iarba mierei, iarba albinei
meliphilon, g.n. iarba albinei
milago, g.f. scai în furma dafinului
millefolia, g.f. iarba coadei-șoarecelui
morus, g.f. murul (lemnul)
myrtus, g.f. mirtus, tufuliță roditoare în Araviaa a căriia poama-i iaste foarte cu mirezmă bună
- napunculus, g.m.** morcov mic, postârnăcel
napus, g.m. postârnac, morcov
narcissus, g.m. iarbă narțisus, crin narțisus
nautea, g.f. o iarbă pucioasă; iarăș: apa cea imputată den corabie
nux, -cis, g.f. nucă, nuc (lemnul)
Nymphaea, g.f. tigvă de apă cu floarea cea galbănă
oemanthe, g.f. floarea viei sălbatece; iarăș: iarbă înfloritoare cu viia, cu strugurii
olea, g.f. maslin (lemnul)
olestellus, g.m. măslinaș sălbatec
oleaster, -tri, g.m. maslin sălbatec (lemnul)
olus, -eris, g.m. iarbă de grădină, legumă, lobodă
oleastrum, g.n. pătrânjel, iarba labei-ursului
olyra, g.f. săcară
ophiugenum, g.n. iarbă care corbii o mănâncă împotriva otrăvei șarpelui

- ophyostaphylos, g.m.** viță de vie albă
oreoselium, g.n. iarbă în chipul pătrânelului
ornus, g.f. carpân
osiris, g.f. câinepă-sălbatecă, inul-broastei
oxiacantha, g.f. scai cu frunzele mărunte
oxicedros, g.f. lemn de chipru rămuos, stufos
paederos, g.m. unghia-ursului (iarbă)
palmes,-itis, g.m. viță de vie
palmes,-is, g.m. porâmb sălbatec
papyrus, g.f. tufă roditoare în Egiptul în chipul trestiei
pentaphyllon, g.n. iarbă cu cinci foi
peplion, g.n. iarbă lăptoasă curățătoare ca și laptele câinelui
persica, g.f. piiarsec (lemn)
persica mala, g.n.pl. piiarseci
petroselinum, g.n. pătrânel
phagus,-i, g.f. fag; **vide: fagus**
phaseolus, g.m. bob turcesc, mazăre turcească
phoenix,-cis, g.f. finic, fața căstanei, curmal
phycos thalassium sălată de mare
phylitis, g.f. limba-cerbului, iarbă
picaster, g.f. brad sălbatec, rășinos
pirris, g.f. salată sălbatecă
piper,-ris, g.n. piperi
piperitis, g.f. iarbă piperiului de apă
pisum, g.n. mazăre
pituitaria, g.f. iarbă gutunariului
polyanthemum, g.n. piciorul-găinei, floarea-caprei
polygala, g.f. iarbă cu mult lapte, iarbă crucei
polygonum, g.n. troscot
polypodium, g.n. pita-lui-sveti-Ioan
pomus, g.n. măr (lemnul)
poples,-plitis, g.f. plop
portulaca, g.f. troscot gras
psyllion, g.n. iarbă psilion
pyretrum, g.n. tarhon
pyrus, g.f. păr
pyxacanthum, g.n. un scai mărăcinos, care are ramuri lungi de un cot, frunza i-e ca a merișorului
quercetum, g.n. pădure de stejari, de ceri, stejeriș
quercus,-us, g.f. stejari, cer
racemus,-i, g.m. strugur
rapa, g.f. nap
raphanus,-i, g.m. rădichie
rapum, g.n. nap
rapunculum, g.n. nap sălbatec
rhaumnus, g.m. mărăcin alb
rheon, g.m. iarbă aravienească, rabarbarum
rhodon, g.n. trandafir, ruță
robor,-oris, g.n. cer, stejari; tărie
rosa, g.f. trandafir
rosmarinum, g.n. rujmărin
sabucus; vide: sambucus soc, boz (iarbă), soc de pământ
sagepenum, g.n. o frunză de tufă pre care o chiamă în pătică serafimum
sagmen, g.n. iarbă-hiiarălor, iarbă-spornică
salix,-cis, g.f. salcie
salvia, g.f. salvie
sambucus, g.m. soc
samsuchum, g.n. meglieran
sanicula, g.f. iarbă sanicula
santalum, g.n. lemn sandal roditori la India
satyrcia, g.f. isop de grădină
saxfraga, g.f. iarbă sfărâmitoare de pietri
scandix, g.f. varză de pădure, pădurioasă (tufoasă)
sciilla, g.f. ceapa-șarpelui
scirpiculus, g.m. păpuriță
scirpus, g.m. papură
scolopendria, g.f. iarbă limbii cerbului
scorpiurus, g.m. iarbă scorpio
sedum, g.n. iarbă ureachiei, țâta mielului
selinum, g.n. alună de pământ
supervivum, g.n. iarbă ureachiei
senecio,-onis iarbă crucei
serapias, g.f. nume de iarbă pre care o chiamă și orchis
Seriphum, g.n. pelin de mare, pelinul mielului
serpyllum, g.n. iarbă-cucului
sile,-is, g.f. o iarbă într-alt nume seselis
siligo,-inis, g.f. săcară
sisymbrium, g.n. izmă neagră creață, iarbă cucului de pădure
sisyrmelion, g.n. feali al ceapei sălbatece
smyrnum, g.n. iarbă în mirosul mirrhei
somphos neam al tigvei de pădure, luben sălbatec
sorbus, g.f. sorb (lemn)
spartarium, g.n. loc cu mărăcinele-măgariului (aceasta e iarbă)
spineolus, g.m. porumbă sau măceșă

- spinulus, g.m.** măceșă, porumbă, spină
spinus, g.f. spin, măceș
spionia, g.f. neam al viței de vie
squilla, g.f. ceapă, ustunoi de mare
staphias, g.f. iarba păduchelui
staphylinus, g.m. morcov, nap roșu sau galbăn
strumea, g.f. iarba-gușei, iarbă vindecătoare de gușă
struppi, g.m.pl. cununi făcute din iarbă-spornică, care le-au pus la cap dumnezăilor, idolilor
struthiomela, g.n.pl. gutui
strychnon, g.n. strugurul-câinelui
styrax,-cis, g.m. un lemn din care curgea zama cea cu mirosul frumos, care în patică să chiiamă storax calamita
sycaminea, g.f. mur, lemnul murul
sycomorus, g.f. mur (lemn)
syeon, g.m. zmochină
- teuchites, g.f.** feali al papurei
teuthelis, g.f. o iarbă care o chiiamă și poligenon
thalictrum, g.n. iarba broaștei
theliphonon, g.n. o iarbă veninată, cu care veninează vânătorii săgeata
thryallis, g.f. iarbă căriia alt nume-i iaste lichnitis
tordile, g.n. sămânța ierbii șiler montanum
tragopogon, g.n. iarba barbei țapului, barba-țapului, sălată de iarnă
tribulus, g.m. scai; **item:** ciulin, ciulin de hier
- trifolium, g.n.** trifoi, iarbă cu trei foi
triticum, g.n. grâu
trochillus, g.m. ochiul bouului
trychnon, g.n. strugurul-câinelui
- vaccinium, g.n.; vide: vacinium** iarbă viorea, viorea
vacinium, g.n. iarbă viorea
verbascum, g.n. coada-boului (iarbă)
veronica, g.f. vel beronica iarbă betoniia
vesicaria, g.f. numele ierbii scaiului
vingum, g.n. o iarbă de mâncat în chipul legumii cu frunză lată
vitex,-cis, g.f. un scai de tufă mare, lemnul lui Avraam
viticula, g.f. vițioară de vie
vitis,-itis, g.f. viță de vie
- ulmus, g.m.** ulm
urtica, g.f. urzâcă
- xylobalsamum, g.n.** lemn balsam
xylon, g.n. lemn; **item:** un lemn roditori de lână
- ziziphia, g.f.** un lemn pre care în patică îl chiiamă **jujubas**
zoonychon, g.n. numele unii ierbi, care într-alt nume **leontopodium**
zygis, g.f. cucul-sălbatec (iarbă)